

Sygn. akt I PK 10/19

POSTANOWIENIE

Dnia 14 listopada 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Myszka

w sprawie z powództwa K.Z.
przeciwko M.M. właścicielce przedsiębiorstwa PHU „M. ” z siedzibą w K.
o ryczałty za noclegi,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 14 listopada 2019 r.,
skargi kasacyjnej pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w P.
z dnia 20 lipca 2018 r., sygn. akt VI Pa (...),

**odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, bez
obciążania skarżącej kosztami zastępstwa procesowego powoda
w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w P. VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 20 lipca 2018 r. oddalił apelację pozwanej M.M. prowadzącej działalność gospodarczą pod nazwą PHU M. z siedzibą w K. od wyroku Sądu Rejonowego w Ż. z dnia 10 maja 2017 r. zasądzającego od pozwanej na rzecz powoda K.Z. kwotę 15.665,57 zł tytułem ryczałtów za noclegi w podróży służbowej wraz z odsetkami.

W sprawie tej ustalono, że strony w dniu 22 lutego 2012 r. zawarły umowę o pracę na czas nieokreślony, w ramach której powód został zatrudniony na stanowisku kierowcy w pełnym wymiarze czasu pracy za wynagrodzeniem

zasadniczym w kwocie 2.344,51 zł. Powód wykonywał przewozy powierzonym mu pojazdem ciężarowym na terenie Europy, tj. do Niemiec, Francji, Hiszpanii, krajów Beneluksu, Włoch, na Litwę, do Czech, Słowacji. Pracował w systemie 5 tygodni pracy, a potem jeden tydzień wolnego. W trakcie wykonywania przewozów towarów powierzonym mu pojazdem ciężarowym marki Man powód nocował w kabinie pojazdu. W niektórych krajach ponosił dodatkowe koszty związane z korzystaniem z pryszniców i toalet na parkingach. Korzystał ze swojej pościeli i ręczników, które prał na swój koszt. W lutym 2013 r. powód nocował 9 razy we Francji, 4 razy w Hiszpanii i 2 razy w Niemczech, w marcu 2013 r. - 7 razy we Francji, 5 razy w Hiszpanii i 7 razy we Włoszech, w kwietniu 2013 r. - 11 razy we Francji, 7 razy w Hiszpanii, 2 razy w Niemczech i 5 razy we Włoszech, w maju 2013 r. - 2 razy we Francji, 3 razy we Włoszech, 1 raz w Niemczech, 2 razy w Belgii i 6 razy w Hiszpanii, w czerwcu 2013 r. - 6 razy we Francji, 3 razy w Hiszpanii, 3 razy we Włoszech, 7 razy w Niemczech, 1 raz w Słowenii, 1 raz na Litwie i 3 razy w Czechach. Za wykonywane przewozy w ramach podróży służbowych pozwana płaciła powodowi dietę w wysokości 45 euro za dobę. Dopiero od kwietnia 2014 r. pozwana na mocy porozumienia stron zmieniła warunki płacowe powoda dotyczące podróży służbowych i wprowadziła dietę w wysokości 20 euro za dobę oraz ryczałt za nocleg w wysokości 25 euro bez względu na kraj docelowy podróży służbowej czy też kraj nocowania. W trakcie zatrudnienia u pozwanej powód nie zgłaszał żądania wypłacenia ryczałtów noclegowych z uwagi na spanie w kabinie powierzonego mu pojazdu ciężarowego.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sądy obydwu instancji uwzględniły powództwo w całości. Sąd Okręgowy powołując się na liczne orzeczenia Sądu Najwyższego zapadłe po wydaniu przez Trybunał Konstytucyjny orzeczenia w sprawie K 11/15 w stosunku do kierowców zatrudnionych w transporcie międzynarodowym wskazał, że nocleg w kabinie pojazdu nie może być uznany za zapewnienie bezpłatnego noclegu. Brak rachunku kierowcy za nocleg oznacza, że przysługuje mu ryczałt, który może zostać określony w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę (art. 77⁵ § 3 k.p.). Ustalając wysokość ryczałtów oraz podstawę przewalutowania, Sądy oparły się na wyliczeniach biegłego z zakresu rachunkowości, które zostały oparte na

obowiązujących w tej mierze przepisach wykonawczych, a których prawidłowości pozwana skutecznie nie zakwestionowała. Sam ryczałt za noclegi w podróży służbowej jak i jego wysokość nie były ustalone w regulaminie wynagradzania, w umowie o pracę, czy nawet ustnie między stronami, dlatego powód miał otwartą drogę dochodzenia tego ryczałtu w wysokości wynikającej z rozporządzeń wykonawczych na podstawie art. 77⁵ k.p. Z powyższych względów Sąd drugiej instancji uznał powództwo za uzasadnione.

W skardze kasacyjnej pozwana zarzuciła naruszenie art. 77⁵ § 1-5 k.p. w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz.U. z 2013 r., poz. 167) oraz w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. z 2002 Nr 236, poz. 1991 ze zm.) w związku z art. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 1412 ze zm.) w związku z art. 190 ust. 1 i 3 Konstytucji, przez błędną wykładnię i błędne zastosowanie polegające na tym, iż Sąd Okręgowy, odwołując się do art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców, odtworzył normę, nakazującą stosowanie treści rozporządzeń wydanych na podstawie art. 77⁵ k.p. jako podstawy prawnej uzasadniającej żądanie powoda wypłaty ryczałtów za noclegi, pomimo tego, że w odniesieniu do kierowców w transporcie międzynarodowym przedmiotowa norma prawna została uznana za niezgodną z Konstytucją i usunięta z systemu prawnego na mocy wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r., K 11/15.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca sformułowała istotne zagadnienie prawne, „czy w świetle wyroku Trybunału Konstytucyjnego oraz art. 190 § 1 i 3 Konstytucji dopuszczalne jest, by korzystając częściowo z tego samego materiału normatywnego w zakresie ryczałtów dla kierowców, dekodować mogła norma o treści uznanej przez ww. organ za niekonstytucyjną”. Wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i

przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powód wniósł o wydanie postanowienia w przedmiocie nieprzyjęcia skargi do rozpoznania oraz o zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługiwała na przyjęcie do merytorycznego rozpoznania, gdyż przedstawione zagadnienie do rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy nie zawiera żadnego problemu prawnego ogólnej natury, który w szczególności wymagałby ponownego osądu przedmiotu sporu. Warunkiem skuteczności wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w związku z występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego jest przedstawienie problemu o charakterze abstrakcyjnym, nierozstrzygniętego w dotychczasowym orzecznictwie i wymagającego pogłębionej wykładni. Takim zagadnieniem prawnym jest zagadnienie, które wiąże się z określonymi przepisami prawa materialnego lub procesowego, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, lecz także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Przedstawienie zagadnienia prawnego jako uzasadniającego wniosek o merytoryczne rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez sformułowanie problemu prawnego wymagającego rozstrzygnięcia, określenie przepisów prawa, w związku z którymi powstało, i powołanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wtedy Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” i to „istotnym” (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 września 2014 r., I CSK 729/13, LEX nr 1532950; z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, LEX nr 1622307).

Aspekty oddziaływania wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K11/15, na osąd podobnych spraw były już przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego. Wprawdzie wymieniony wyrok Trybunału

Konstytucyjnego przewartościował układ podstaw prawnych mających zastosowanie do kierowców, ale wpływ tego judykatu na sytuację prawną kierowców Sąd Najwyższy rozważył w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 26 października 2017 r., III PZP 2/17, OSNP 2018 Nr 3, poz. 28 (a także w licznych wyrokach wydanych w późniejszym okresie). Skład powiększony Sądu Najwyższego uznał, że wyeliminowanie przez Trybunał Konstytucyjny z porządku prawnego art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców nie oznacza, iż powstała luka w przepisach regulujących zasady rozliczania podróży służbowych realizowanych przez kierowców w transporcie międzynarodowym. Do pracowników-kierowców w transporcie międzynarodowym znajdują bowiem zastosowanie reguły rozliczenia podróży służbowej przewidziane w art. 77⁵ k.p. Wskazuje na to mechanizm z art. 5 k.p. lub art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców. W tym zakresie chronologicznie należy przywołać wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2017 r., I PK 300/15 (LEX nr 2242158), zgodnie z którym po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., (K 11/15) nie stosuje się art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, ale stosuje się art. 77⁵ § 5 k.p., gdy pracodawca nie uregulował zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę. Pogląd ten zaaprobował Sąd Najwyższy w wyrokach z 8 marca 2017 r., II PK 409/15 (LEX nr 2306366) oraz I PK 410/15 (LEX nr 2306367).

W konsekwencji wyrok Trybunału Konstytucyjnego, na który powołują się skarżący pracodawcy nie wpływa na sytuację pracownika, jeżeli pozwany pracodawca nie uregulował prawa do spornych ryczałtów za noclegi w regulaminie wynagradzania lub zanegował ich przysługiwanie, do czasu precyzyjnej zmiany stanu prawnego. W tym zakresie Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 lutego 2018 r., III PK 158/16 (LEX nr 2450254) uznał, że wszelkie regulacje zakładowych aktów prawa pracy albo postanowienia umów o pracę wykluczające obowiązek pracodawcy pokrywania kosztów noclegu kierowców w podróży służbowej w związku z zapewnieniem im noclegów w kabinie pojazdu są bezskuteczne i nie mają mocy prawnej, także w razie zapewnienia kierowcom pojazdu z miejscami noclegowymi.

Ponadto poddana przedsądowi skarga kasacyjna została oparta wyłącznie na zarzutach naruszenia przepisów prawa materialnego, co - z braku adekwatnych proceduralnych zarzutów kasacyjnych - oznaczało, że Sąd Najwyższy był związany ustaleniami faktycznymi oraz oceną zebranego w sprawie materiału dowodowego dokonaną w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Z tych miarodajnych ustaleń faktycznych (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), wynikało, że do kwietnia 2014 r. pozwana za wykonywane przewozy w ramach podróży służbowych płaciła powodowi dietę w wysokości 45 euro za dobę, a od kwietnia 2014 r. „na mocy porozumienia stron zmieniła warunki płacowe powoda dotyczące podróży służbowych”, tyle że podzieliła to świadczenie na „dietę w wysokości 20 euro za dobę oraz ryczałt w wysokości 25 euro za każdy nocleg bez względu na kraj docelowy podróży służbowej czy też kraj nocowania”, co oznaczało, że skarżąca wypłacała powodowi sporne ryczałty za noclegi dopiero od kwietnia 2014 r., tyle że również nie w wysokości wynikającej z adekwatnych przepisów prawa. Tymczasem do czasu ustanowienia nowych i precyzyjnych regulacji prawnych w spornym zakresie rekompensat za uciążliwość nocowania kierowców w kabinach samochodów nie ma podstaw prawnych i uzasadnienia do oddalania w całości roszczeń kierowców o zasądzenie od pracodawców spornych świadczeń z tytułu noclegów odbywanych w kabinie samochodu, kierowcy podczas nocnego odpoczynku działają w interesie pracodawcy, choćby przez sprawowanie „pieczy” nad mieniem pracodawcy, co może niekiedy przeciwdziałać potencjalnemu zaborowi powierzonego mu samochodu i przewożonego ładunku. Dlatego do czasu legislacyjnej sanacji porządku prawnego w zakresach uznanych za niekonstytucyjne w zreferowanym przez Sąd drugiej instancji wyroku Trybunału Konstytucyjnego, należy nadal orzekać z uwzględnieniem ukształtowanej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego, który w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 164), potwierdził stanowisko, że noclegi kierowców zatrudnionych w międzynarodowym transporcie samochodowym w kabinach samochodów nie stanowią bezpłatnego wypoczynku, przeto wymagają stosownej rekompensaty. Powyższe oznacza, że wyżej powołany wyrok Trybunału Konstytucyjnego nie może być wykorzystywany dla ostatecznego ani definitywnego negatywnego osądu spornych roszczeń kierowców, bo nadal w tym złożonym

przedmiocie licznych sporów o ryczałty za noclegi w międzynarodowym transporcie samochodowym występują kontrowersje, ale nie zmienia się stanowisko, że kierowca w transporcie samochodowym ma prawo do świadczeń związanych z odbywanymi noclegami w kabinach samochodów podczas wykonywania transportu międzynarodowego oraz to, że sporne świadczenia stanowią koszty pracy obciążające pracodawcę.

Wprawdzie przy osądzaniu podobnych sporów o ryczałty za noclegi odbywane w międzynarodowym transporcie wskazuje się na potrzebę „moderowania” wysokości spornych ryczałtów przez ich miarkowanie także przy braku regulacji dotyczącej spornych ryczałtów za nocleg w prawie zakładowym (regulaminie wynagradzania), z uwzględnieniem standardu nocowania w kabinie konkretnego pojazdu, nad którym pieczę sprawuje kierowca także podczas noclegu. Ten nurt judykatury dopuszcza miarkowanie spornego ryczałtu noclegowego poniżej 25% ryczałtu wynikającego z przepisów prawa powszechnie obowiązującego (por. wyroki Sądu Najwyższego z 17 listopada 2016 r., II PK 227/15, LEX nr 2180093 lub z 5 grudnia 2017 r., II PK 286/16, LEX nr 2434444). W tej interpretacji, ryczałt za nocleg może być niższy niż 25% ryczałtu „powszechnego”, ale nie może być dowolnie niski, a zatem o jego spornej wysokości Sąd powinien orzec z uwzględnieniem dyspozycji art. 322 k.p.c. Zasada ta jest pomocna na wypadek nieustalenia wysokości spornych ryczałtów za noclegi lub w razie niepełnej czy nieprecyzyjnej regulacji regulaminowej lub umownej, z których miało wynikać sporne uprawnienie. W szczególności, jeżeli sporne świadczenie nie zostało uregulowane w konkretnych kwotach, to może być sądownie orzeczone poniżej 25% hotelowego ryczałtu takich kosztów (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2017 r., III PZP 2/17, OSNP 2018 nr 3, poz. 28).

Mając, wszakże na uwadze, że wniesiona skarga kasacyjna nie zawiera zarzutów w tym końcowo zasygnalizowanym zakresie, Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., bez obciążania skarżącej kosztami zastępstwa procesowego powoda w postępowaniu kasacyjnym (art. 102 k.p.c.).

